

l'Abellerol

L'estany d'Ivars i Vila-sana: Història de la recuperació de l'estany i resposta de l'avifauna

La recent recuperació de l'estany d'Ivars i Vila-sana ha suposat nombrosos canvis no només paisatgístics, sinó especialment en l'avifauna de la zona. Atès l'interès científic que té un projecte com aquest, l'associació EGRELL, el 2003, va iniciar un seguiment de la fauna d'aquest indret.

Vista aèria de l'estany d'Ivars i Vila-sana

Les dades obtingudes en aquest estudi indiquen un creixement espectacular del nombre d'espècies presents al sector de l'estany d'Ivars. De les 112 espècies detectades el 2003-2004, abans de l'arribada de l'aigua, s'ha passat a les 184 observades des que es va començar a embassar l'abril de 2005 fins el setembre de 2006. Aquest fet indica que hi ha hagut un increment del 59% pel que fa a les espècies presents a la zona. En el cas de les espècies reproductores ha succeït un fet semblant, amb un increment del 39% només entre dues estacions de cria, una primera el 2005 amb encara molt poca aigua, i la segona el 2006 ja amb una làmi-

na important. Aquest increment, com era d'esperar, es basa principalment en els ocells aquàtics. Així s'ha passat de les 24 espècies aquàtiques detectades al període previ a la inundació a les 81 espècies lligades als ambients aquàtics del 2005. Aquest fet indica que les espècies aquàtiques en l'any i mig que fa que s'ha iniciat la inundació de l'estany pràcticament s'han multiplicat per 3,5, amb un increment net del 238%. Aquest increment ha afectat tant a les espècies reproductores com a les que només estan presents en migració o a l'hivern.

La informació que actualment es disposa, tant pel que fa a les espècies detectades a l'estany com als nombres totals,

Sumari

Editorial

La recuperació de l'estany d'Ivars i Vila-sana 2

Notícies 3

- Es crea una nova associació ornitològica a Algèria
- Finalitza la primera temporada de l'Atlas dels ocells a l'hivern
- Congrés de la *Waterbird Society* a Barcelona

L'estany d'Ivars i Vila-sana:
Història de la recuperació de
l'estany i resposta de l'avifauna .. 4

20 anys de la publicació del
volum Ocells de la Història
Natural dels Països Catalans 8

Marcatge i seguiment dels
voltors *Gyps fulvus* a la serra
de Sant Gervàs (Trempt) 10

Novetats avifaunístiques
• Crònica Ornitològica
Octubre – Desembre 2006 12

Novetats bibliogràfiques
• *Pla de recuperació de la gavina
corsa a Catalunya. Biologia i
conservació* 14

Obituari: Paul Géroutet 15

Agenda 16

evidencien que la recuperació d'aquest espai en els seus primers estadis ha estat un èxit, superior fins i tot a les expectatives més optimistes. Així, no només ha esdevingut des d'un primer moment la principal zona humida de la Catalunya interior, sinó que en alguns aspectes assoleix nivells comparables amb espais com els deltes i aiguamolls litorals de casa nostra.

l'Abellerol

Butlletí de contacte del
Institut Català d'Ornitologia

núm. 31

hivern 2006-2007

Comitè Editorial

Raül Aymí
Gabriel Gargallo

Col·laboradors

Josep Àngel Alert
José Luis Copete
Joan Estrada
Xavier Ferrer
Ricard Gutiérrez
Albert Martínez
Carles Santana

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org
Pàgina web: www.ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2007 Institut Català d'Ornitologia
Dipòsit Legal: 12371-01
ISSN: 1579-3400
Impressió: Gràfiques Barceloneta

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

La recuperació de l'estany d'Ivars i Vila-sana

Probablement un dels fets més rellevants de la conservació de la natura, tant a casa nostra com a molts països mediterranis, ha estat el procés de recuperació de les zones humides. Els antics aiguamolls i àrees de natura pantanosa durant molt de temps van ser sinònims d'insalubres i per això per fer-los útils calia dessecar-los. Aquestes zones es consideraven autèntics reservoris de mosquits amb l'amenaça sempre latent del paludisme. La seva dessecació significava, a més, la transformació de terrenys inútils per al seu ús com a conreus i altres aprofitaments econòmics.

La llacuna d'Utxafava va ser una de les que va patir aquest fatal desenllaç. Ni tan sols l'oposició de la població local, la qual gaudia d'aprofitaments molt diversos com la caça, pesca i tota mena d'activitats recreatives van poder impedir la dessecació de l'estany que es va fer definitivament efectiva l'any 1951. Quaranta anys més tard, amb el rebombori de la creació dels parcs naturals i del mateix departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, sorgeix la idea de recuperar aquest estany, projecte que es fa realitat l'any 2005 quan es comença a inundar l'antiga cubeta.

A partir d'aquí, el Pla d'Urgell recupera l'esplendor perdut d'un patrimoni natural que els mateixos vil·latans van considerar arrabassat sense justificació. La recuperació de l'espai ha estat realment espectacular i en el cas de l'avifauna des de l'arribada de l'aigua fins a l'actualitat s'ha produït un increment d'espècies del 59%. Obviament la resposta ha afectat principalment a les espècies aquàtiques amb exemples força notables com la presència de més de 100 parelles de fotges o la concentració puntual de més d'un miler de collverds.

Les espècies reproductores de nova aparició com la fredeluga, el cabussó collnegre, el fumarell carablanc, la gavina riallera o el xibec, totes elles de distribució molt reduïda i amb poblacions petites, donen a l'estany una significació especial en el context de Catalunya que caldrà seguir amb el temps.

L'estany d'Ivars i Vila-sana s'afegeix, doncs, a partir d'ara al mosaic de zones humides del país en les quals una correcta gestió pot fer-ne un nou santuari dels ocells aquàtics durant el pas, la hivernada o la reproducció. Ara mateix l'escenari ja torna a ser el que era i tota la càrrega sentimental i de nostàlgia dels que l'havien conegut vessa de satisfacció. Queda el repte de futur que aquest escenari compti amb les representacions justes pel que fa a comptabilitat entre aprofitament humà i respecte i conservació de la zona, a més dels condicionants naturals pel que fa balanç hídric, entrada de nutrients dissolts a l'aigua i tota mena de variables que afecten els ecosistemes aquàtics.

NOTÍCIES

Es crea una nova associació ornitològica a Algèria

El passat mes de novembre va tenir lloc a Batna, Algèria, el congrés internacional "l'Ornitologia Algeriana als Inicis del Tercer Mil·lenni" www.univ-batna.dz/cioalgeria/.

L'objectiu de la trobada era doble: fer una síntesis de tot el que s'havia fet fins al moment a Algèria en el camp de l'ornitologia i, més important encara, servir de marc per celebrar l'acte fundacional de la primera associació ornitològica algeriana d'abast nacional. L'ICO va ser convidat a participar al congrés per tal de formar part del comitè científic i per aportar la seva experiència en el desenvolupament de projectes de seguiment d'ocells.

El congrés va tenir molt èxit en tots els sentits. L'assistència va ser multitudinària, incloent-hi representats de Catalunya, Itàlia, Portugal, França, Bèlgica, Tunísia i Marroc, i el nombre de presentacions sobre l'avifauna algeriana va ser molt amplia i completa. Paral·lelament al programa de xerrades, es van realitzar diverses reunions

de treball destinades a tractar temes d'especial importància de cara a la gestió d'una incipient associació ornitològica i sobre com dissenyar nous projectes de seguiment. L'acte fundacional, presidit per la persona més gran i més jove presents a l'acte, va ser força emotiu i va finalitzar amb una perllongada deliberació sobre la denominació de la nova associació: "Associació Algeriana dels Amics dels Ocells (AAAO)" va ser l'opció guanyadora.

Entre els primers projectes que vol desenvolupar en el proper futur l'AAAO trobem l'Atlas dels ocells nidificants d'Algèria. En aquest sentit, el nostre atlas va ser molt ben rebut i els va servir d'incentiu de cara a plantejar el seu propi projecte. Algèria, però, és un país immens, amb prop de 2,4 milions de km² és, de fet, el segon país més extens d'Àfrica.

Finalitza la primera temporada de l'Atlas dels ocells a l'hivern

El passat dia 15 va concloure el primer hivern per a l'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009. Pendants de rebre les dades dels col·laboradors, s'ha confirmat per via telefònica i per correu electrònic que s'ha cobert pràcticament el 100% dels mostratges. Una vegada es rebin totes les dades de camp es podran conèixer els primers resultats d'aquest projecte.

També us fem saber que ja està disponible el programa informàtic per entrar les fitxes de quadrat i complementàries. Podeu enviar-nos les vostres fitxes mitjançant aquest programa o per correu postal. Si us plau, si ens demaneu el programa, digueu-nos la versió d'Access que feu servir.

Finalment, us comuniquem que hem fet una ampliació de la llista d'espècies de les quals es demanen les coordenades UTM 1x1 en les fitxes de quadrat i complementàries degut a una imprevisible reducció de la mida mostral que s'està obtenint durant aquest hivern al SOCC. La majoria de vosaltres ja heu rebut aquesta llista amb les 25 espècies que s'han afegit. En el cas que no la tingueu podeu demanar-la a atles@ornitologia.org. Si us plau, feu un esforç per recuperar tantes dades d'aquestes espècies com us sigui possible, tot separant les detectades dintre dels censos d'1 hora (encerclades) i les detectades fora de cens (sense encerclar).

Des de l'equip de coordinació aprofitem per agrair-vos la fina feta.

Congrés de la Waterbird Society a Barcelona

El proper congrés de la prestigiosa associació *Waterbird Society* es realitzarà a Barcelona del 30 d'octubre al 3 de novembre de 2007. Això representa una magnífica oportunitat per aprendre i compartir experiències per a tots

els interessants en ocells aquàtics. Universitat de Barcelona, Departament de Medi Ambient i Habitatge, ICO i SEO/BirdLife constitueixen el comitè local organitzador. Més informació a www.wbs2007.org.

REPORTATGE

L'estany d'Ivars i Vila-sana: Historia de la recuperació de l'estany i resposta de l'avifauna

A principis de 2005 es va recuperar l'estany d'Ivars i Vila-sana, el més gran de la Catalunya interior des que es dessecà l'any 1951. Joan Estrada relata la ràpida resposta de l'avifauna.

La depressió de l'Ebre lleidatana és una gran plana situada per sota els 400 m d'altitud, amb escasses precipitacions (que no acostumen a superar els 350 mm de pluja anuals) i aïllada dels vents humits litorals per les serralades litoral i prelitoral. En aquestes condicions és fàcil entendre l'existència de cubetes endorreiques, sense desguàs natural, al fons de les quals es formaven estanys temporals cap als quals drenava l'aigua de pluja de les rodalies. Aquests estanys eren de caràcter salí i en ells s'hi formava importants crostes de clorurs que sovint eren explotades comercialment. Una de les més importants cubetes estava situada entre els municipis d'Ivars d'Urgell i Vila-sana, al Pla d'Urgell. Aquesta cubeta que s'estanyava els anys de pluja moltes vegades quedava reduïda a dos petits tolls en el període estival. Amb l'arribada del Canal d'Urgell el 1860 i la transformació en regadiu de tot l'entorn la llacuna d'Utxafava (antic nom de Vila-sana) el fons de la cubeta esdevingué un estany permanent, en el qual desguassaven les aigües sobrants dels conreus de les rodalies. En poc temps aquest estany assolí unes grans dimensions (2 km de llarg per 1 km d'ample i 3 m de profunditat) i va passar a ser utilitzat com a reservori d'aigua per als regs dels municipis del Poal i Bellvís, situats aigües avall. Aquest nou estany va esdevenir un punt neuràlgic dins el Pla d'Urgell la primera meitat del segle XX. Així, al marge de la important activitat cinegètica que s'hi desenvolupà, amb caçadors vinguts de Barcelona que s'hostejaven a les masies i pobles de les rodalies, i un aprofitament

Imatge de l'estany amb diverses aus aquàtiques.

comercial de la pesca, en especial de l'anguila, també esdevingué el principal centre d'oci local. En aquest context, les masies de l'entorn de l'estany esdevingueren berenadors, on la gent dels pobles de les rodalies hi anaven a celebrar alifares i bodes, a l'estany s'hi anava en barca, es va habilitar una platja per al bany i els més agosarats hi organitzaven curses de natació.

La pressió governamental per al "sanejament" (eufemisme de dessecament) de les zones humides (considerades insalubres) per convertir-les en terres de conreu comportà, però, que, tot i l'oposició local, el 1945 s'iniciés el procediment per al seu dessecament. Aquest finalment s'inicià el 1949 i finalitzà el 1951. L'alta salinitat del sòl obligà els primers anys a fer-hi arròs i crear una important xarxa de drenatges per poder rentar la sal de la terra, amb un impor-

tant cost econòmic. La nostàlgia dels que havien conegut l'estany, la pèrdua d'un important referent per part dels pobles de les rodalies i la sensació que s'havia usurpat un patrimoni als habitants de la zona va fer que l'any 1991, 40 anys després de la seva dessecació, els ajuntaments d'Ivars i Vila-sana plantegessin a la Generalitat de Catalunya la possibilitat de recuperar l'antic estany. Possiblement des del punt de vista ecològic el projecte més interessant hagués estat intentar recuperar l'antiga cubeta salnitrosa d'aigües temporals però la seva possible inviabilitat, per les transformacions hagudes, i la no comprensió social va fer decantar per recuperar l'estany d'aigües permanents existent abans la seva dessecació. Aquest nou estany ha de ser un element dinamitzador de la zona però a la vegada només es podia justificar des del punt de vis-

ta mediambiental. És per aquesta raó que no hi estarà permesa la caça i l'ús públic quedarà restringit als sectors habilitats amb aquesta finalitat.

En aquesta direcció, el 1995 es va aprovar el "Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge de l'estany d'Ivars", es va iniciar la redacció del projecte de recuperació de l'Estany d'Ivars i Vila-sana i van començar les compres de finques que permetrien la recuperació d'aquest espai. El projecte actual, executat pel Consorci de l'estany d'Ivars i Vila-sana i format pel conjunt d'administracions locals i el Departament de Medi Ambient i Habitatge, i en el qual també participa la Fundació Territori i Paisatge, preveu la inundació de 132 ha amb aigua que procedeix directament del canal d'Urgell. El procediment però ha estat lent i no va ser fins a principis de 2005 quan es van iniciar les obres de reperfilat de l'estany i es va iniciar tímidament l'entrada d'aigua.

Resposta de l'avifauna a l'arribada de l'aigua

Atès l'interès científic que tenia un projecte com aquest, EGRELL, el 2003, va iniciar un seguiment de la fauna de la cubeta del futur estany per estudiar la resposta de la fauna al retorn de l'aigua. Així els anys 2003-2004 es va estudiar l'avifauna dels 15 km² que conformaven la cubeta i la seva zona d'influència per definir l'estadi zero. L'arribada de l'aigua l'abril de 2005 per a la creació del canyissar de depuració va desencadenar l'aparició d'espècies aquàtiques i el seguiment de les mateixes.

Les dades obtingudes en aquest estudi indiquen un creixement espectacular del nombre d'espècies presents al sector de l'estany d'Ivars (Taula 1). Així

Joan Estrada

Entre 60-80 parelles de cames llargues van nidificar el 2006.

s'ha passat de les 112 espècies detectades el 2003-2004, abans de l'arribada de l'aigua, a les 184 observades des que es va començar a embassar l'abril de 2005 fins el setembre de 2006. Aquest fet indica que hi ha hagut un increment del 59% pel que fa a les espècies presents a la zona. En el cas de les espècies reproductores ha succeït un fet semblant, amb un increment del 39% en tan sols dues estacions de cria, una primera (la del 2005) amb encara molt poca aigua, i la segona (la del 2006) ja amb una làmina important.

Aquest increment pel que fa al nombre d'espècies no ha estat general sinó que, com calia esperar, se sustenta bàsicament en els ocells aquàtics. Tot i que a la zona ja nidificaven algunes espècies aquàtiques a la bassa de cal Aragonès (algunes fins i tot de prou interès com és el cas de l'arpella o l'agró roig), el creixement d'aquest grup ha estat espectacular arran de la inundació. Així s'ha passat de les 24 espècies aquàtiques detectades al període previ

a la inundació (que suposaven el 13% del total) a les 81 espècies lligades als ambients aquàtics del 2005 (que suposen un notable 44% del total). Aquest fet indica que les espècies aquàtiques en l'any i mig que fa que s'ha iniciat la inundació de l'estany pràcticament s'han multiplicat per 3,5, amb un increment net del 238%. Aquest increment ha afectat tant a les espècies reproductores com a les que només estan presents en migració o a l'hivern.

Si valorem el nombre absolut de parelles o exemplars de les espècies aquàtiques, fins i tot de les espècies que ja eren presents anteriorment a la zona, el creixement encara és més espectacular. Així s'ha passat de les 1-2 parelles de fotja que alguns anys semblaven haver criat a la bassa de cal Aragonès a les més de 100 parelles del 2005 o d'uns pocs collverds hivernals (ocasionalment fins algunes desenes) als més de 1.300 exemplars de la tardor de 2006.

Analitzant els canvis per anys, el 2005, el primer any amb aigua, els canvis més evidents es van detectar bàsicament a les espècies aquàtiques migradores, que van trobar a l'estany una localitat on sedimentar-se. És a partir de la primavera de 2006 quan els canvis semblen haver estat més importants, amb la reproducció a l'estany d'algunes espècies inusuals a la plana de Lleida. Així, entre les dades més destacades pel que fa a la reproducció del 2006 s'ha d'esmentar

	2003-2004	2005-2006
Total espècies	112	184
Total espècies amb reproducció probable o segura	49	62
Total espècies amb reproducció possible	2	9
Total espècies aquàtiques	24	81
Espècies aquàtiques amb reprod. prob. o segura	10	23
Espècies aquàtiques amb reproducció possible	1	7

Taula 1. Evolució del nombre d'espècies de l'estany d'Ivars i zona d'influència entre el 2003-2004, considerat com a any zero, i el 2005-2006 (fins al mes de setembre) en què la zona embassada ja s'acosta al centenar d'hectàries.

REPORTATGE **L'estany d'Ivars i Vila-sana: Història de la recuperació de l'estany i resposta de l'avifauna**

Joan Estrada

Concentració de fredelugues a l'estany.

la fredeluga, amb 2-3 parelles el 2006 i de la qual no hi havia cap reproducció comprovada a Catalunya des de 1993. El cabussó collnegre, amb 3-5 parelles reproductores el 2006, converteix l'estany d'Ivars i Vila-sana en la principal localitat de cria d'aquesta espècie a Catalunya, car només nidifica de forma irregular al delta de l'Ebre. Altres espècies prou interessants que han criat el 2006 a l'estany són també el fumarell carablanc (amb 50 parelles) i la gavina vulgar (amb 30 parelles), ocells que dins Catalunya només nidifiquen al delta de l'Ebre, o el xibec, amb una parella, i l'esplugabous, amb dues parelles. S'ha de destacar també els indicis de cria dels ànecs grisets, xarrasclat, cullerot i morell de cap roig, fet inusual fora de les principals zones humides del país. Al marge d'aquestes espècies menys freqüents, s'ha d'esmentar l'important contingent de fotges (amb 100-120 parelles) i cames llargues (amb 60-80 parelles) que han nidificat a l'estany el 2006 i que en cap cas sembla es pot atribuir a una redistribució dels efectius locals.

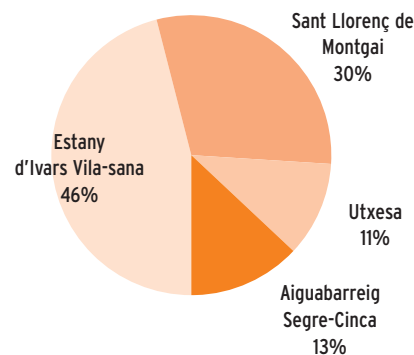
Pel que fa a la hivernada, l'hivern de 2005-2006, el primer amb aigua, ja es va produir una important entrada d'ocells aquàtics, en especial ànecs, de mane-

ra que una part molt important dels exemplars censats el gener de 2006 a la plana de Lleida ho van ser a l'estany d'Ivars i Vila-sana (Fig. 1). Val a dir, però, que aquests ocells censats el gener de 2006 a l'estany no han estat producte d'un increment net esdevingut a la plana de Lleida sinó que en realitat ha estat una redistribució dels ocells presents a la resta de zones humides (Fig. 2). Nombres importants d'altres espècies aquàtiques van ser els de la fredeluga, espècie de la qual es van aplegar 5.000 ocells el febrer de 2006.

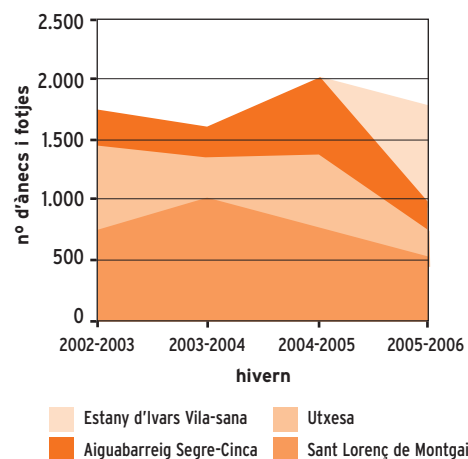
Entre les espècies detectades aquests primers anys a l'estany d'Ivars i Vila-sana cal esmentar-ne moltes d'aparició extremadament rara a l'interior com el bec planer, el capó reial, el bec de serra mitjà, l'oca vulgar, el corriol cama-

Fumarells negres i carablanc.

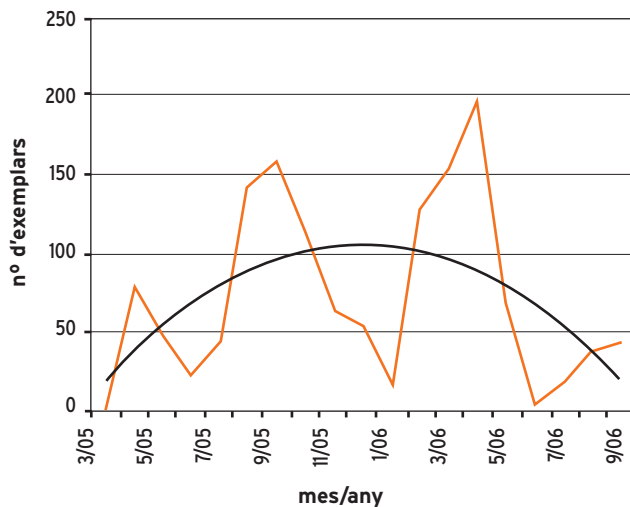
Figura 1. Distribució dels ànecs i les fotges al cens d'ocells aquàtics hivernants del gener de 2006 a les principals zones humides de la plana de Lleida.

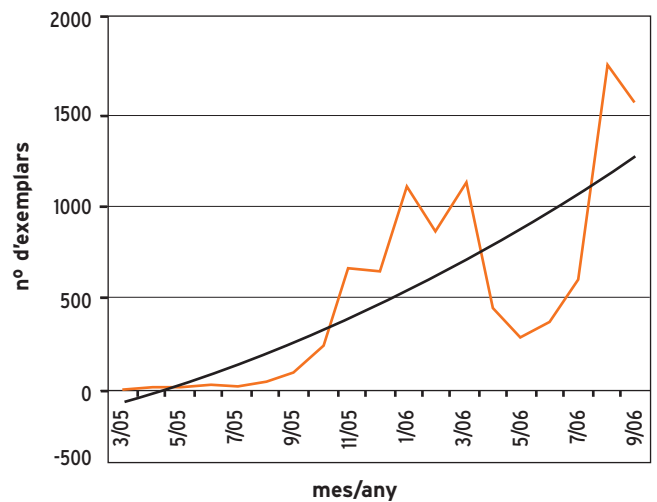
Figura 2. Distribució dels ànecs i les fotges al cens d'ocells aquàtics hivernants del mes de gener entre els anys 2003 i 2006 a les principals zones humides de la plana de Lleida.

negre, la perdiu de mar, el remenarocs, el territ tresdits, la gavina menuda, el fumarell alablanc, el curroc, o el xatrac comú o, fins i tot, espècies extremadament rares fins i tot en el context de Catalunya com la fredeluga gregària.

En aquest sentit, es remarcable la ràpida resposta dels ocells aquàtics a l'arribada de l'aigua, ja que ja van començar a colonitzar la cubeta des del primer dia en que aquesta va començar a entrar, possiblement com una adaptació d'aquest grup d'espècies a explotar ambients que sovint són temporals. Així, el

Figura 3. Evolució de les limícoles, excloses la fredeluga, la daurada i el becadell a l'estany d'Ivars i Vila-sana entre el març de 2005 i el setembre de 2006.

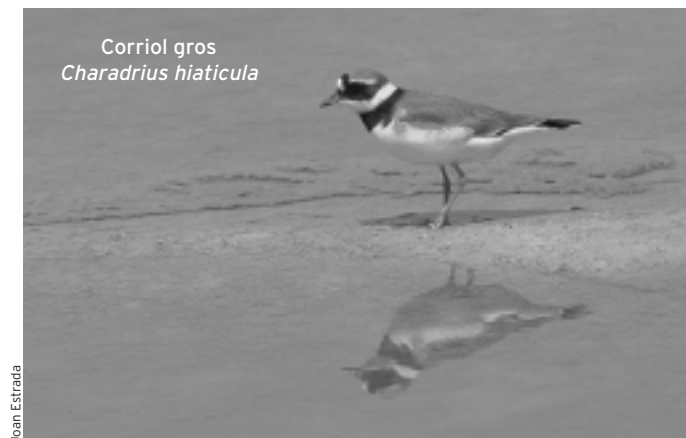
Figura 4. Evolució dels ànecs i fotges entre el març de 2005 i el setembre de 2006 a l'estany d'Ivars i Vila-sana.

mateix dia que començà a entrar aigua al que actualment és el canyissar de depuració ja es van observar les primeres limícoles, algunes migrants com batallaires i valones, però altres com els cames llargues que ja s'hi van quedar a criar.

L'aparició de grans herbassars a partir de l'estiu de 2005 i la formació d'un cinyell de vegetació entorn de l'estany ha comportat, però,

que espècies que requereixen espais molt oberts com el corriol petit reduïssin el seu nombre la primavera del 2006, amb només 2-3 parelles enfront les 10 del 2005. Estudiant les limícoles en conjunt s'observa una tendència a l'increment dels efectius a mesura que s'ampliava la làmina d'aigua, amb un màxim la primavera de 2006 (Fig. 3). Aquesta tendència es trunca de cop però la tardor de 2006. De ben segur que la pujada del nivell de l'aigua i l'increment de la coberta vegetal esdevinguts a partir de l'estiu de 2006 són els responsables de la baixada del nombre de limícoles a partir d'aquest moment.

La progressió d'altres grups però ha estat diferent. Espècies com els ànecs i fotges han tingut una resposta més len-

ta al procés d'embassat. Aquest fet és lògic si tenim en compte que requereixen aigües més fondes i no s'alimenten als fangars. Així fotges i morells que s'alimenten sobretot de macròfits (vegetació submergida) no han aparegut a l'estany pràcticament fins al segon any, quan els pradells de macròfits han adquirit una certa extensió. Sobta especialment el cas de la fotja si es té en compte que alguns anys havia nidificat a la bassa de ca l'Aragonès i que és capaç de colonitzar amb certa celeritat aigües temporals. Val a dir que en el cas dels ànecs i les fotges sembla que encara no s'ha arribat al sostre màxim que poden assolir aquestes espècies (Fig. 4). De tota manera, a partir del setembre de 2006 s'ha detectat una forta davallada en el cas de

les fotges, que passen de 550 ocells el més d'agost a menys de 50 a finals de setembre; reducció que sembla deguda a l'eutrofització de l'aigua i la desaparició dels pradells de macròfits. Aquesta eutrofització podria derivar-se d'una alta quantitat de nutrients romanents dels antics conreus de la cubeta de l'estany o de la forta irrupció de les carpes, que en remouren el sediment podrien haver mal-

mès els prats de macròfits i incrementat la turbulència de l'aigua.

Les dades que actualment es disposa, tant pel que fa a les espècies detectades a l'estany com als nombres totals, evidencien que la recuperació d'aquest espai en els seus primers estadis ha estat un èxit, superior fins i tot a les expectatives més optimistes. Així, no només ha esdevingut des d'un primer moment la principal zona humida de la Catalunya interior sinó que en alguns aspectes assoleix nivells comparables amb espais com el delta del Llobregat i els aiguamolls de l'Empordà. Caldrà però continuar seguint l'evolució de l'espai i veure com es resol el problema de l'eutrofia.

ANIVERSARI

20 anys de la publicació del volum Ocells de la Història Natural dels Països Catalans

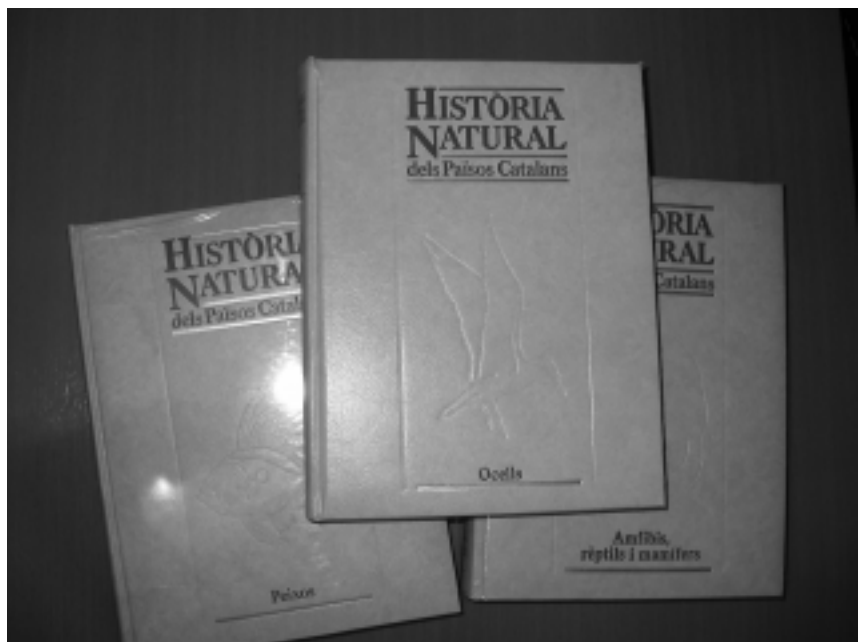
Amb motiu del 20è aniversari de l'aparició del volum 12 (Ocells) de l'enciclopèdia d'Història Natural dels Països Catalans, José Luis Copete fa una valoració de la importància d'aquesta obra.

Des de fa ja uns anys, l'Abellerol ha inclòs entre les seves pàgines articles sobre història de diversos aspectes de l'ornitologia catalana, gràcies sobretot –si no en la seva totalitat– a la contribució de Xavier Ferrer, qui ja fa temps que està immers en investigacions històriques sobre aquesta ciència: diversos personatges (Mariano Masferrer, Josep Maria de Segarra, Estanislau Vayreda, Josep Fuset, etc.) han estat estudiats, de vegades de forma detectivesca, amb fins i tot visites a familiars encara vius que els van conèixer en algun cas, per remenar entre els objectes personals i trobar algun manuscrit que revelés alguna nova dada a les poques conegudes. Gran part de la feina que ha desenvolupat es pot consultar a la pàgina web que manté sobre el tema a www.bib.ub.edu/recursos-informacio/guies-tematiques/biologia/ornitologia-catalana/

La seva regularitat enviant escrits sobre història d'ornitologia catalana a l'Abellerol ja és un fet que, fins i tot, fa que el mateix Xavier en faci una mica de broma, amenaçant, en to distès, que l'Abellerol passarà a anomenar-se l'Historiol...

Bromes a banda, s'ha de destacar que aquestes contribucions han permès conèixer aspectes dels predecessors en el nostre reduït àmbit que, malauradament, no s'han valorat prou en un món on tothom tendeix a parlar només del present o, fins i tot, a mencionar com a descobriments actuals alguns temes que potser ja van ser descoberts unes dècades abans.

L'any 2006 es van acomplir 20 anys de la publicació del volum Ocells, núme-

ro 12 de l'enciclopèdia *Història Natural dels Països Catalans*, que va editar Enciclopèdia Catalana. Aquest volum va ser editat per Xavier Ferrer, Albert Martínez-Vilalta i Jordi Muntaner, és a dir, el mateix equip que també va editar el primer atlas d'ocells nidificants només publicat dos anys abans, i amb la participació d'un equip d'autors de la generació dels ornitòlegs més actius a finals dels 70 i principis dels 80, bàsicament pertanyents als col·lectius del Museu de Zoologia en l'etapa de Salvador Filella, el Departament de Vertebrats de la Universitat de Barcelona, i Depana. Com que el mateix Xavier no farà un article per recordar l'efemèride, ja que no quedaria elegant ni segurament li agradi fer un text per parlar de si mateix, m'he pres la llibertat d'escriure aquestes ratlles per comentar el que va suposar l'aparició d'aquest llibre en una ornitolo-

gia catalana de mitjans dels 80, molt diferent de la d'avui dia.

D'entrada, el qui subscriu té el convenciment que aquest volum no ha estat mai valorat en la mesura que cal. S'ha parlat molt del primer atlas, gairebé se l'ha entronitzat com un treball èpic, que va suposar un abans i un després. Sense voler desmerèixer aquell projecte, que va servir per a moltes coses –no només pels aspectes purament de coneixement de l'avifauna nidificant, sinó també per moltes altres qüestions derivades, de tipus associatiu i formatiu dels ornitòlegs durant la primera meitat dels 80, sobretot– i que no vull comentar ara, el projecte del volum *Ocells* va ser el primer intent de descriure la globalitat de l'avifauna, no només de Catalunya i Andorra –com va fer l'Atlas– sinó també incloent el territori valencià, balear i de la Catalunya Nord, revisant el

que es coneixia sobre totes les espècies, fossin hivernants, migrants, rareses, o nidificants. És a dir, es va tractar, després del llibre de Joaquim Maluquer i Sostres, *Els ocells de les terres catalanes*, de la primera vegada que es feia una revisió en profunditat dels estatus, fenologia, hàbits, ecologia d'alimentació, poblacions nidificants i hivernants.

El llibre de Maluquer i Sostres havia estat durant moltes dècades l'única obra que havia tractat de comentar, en clau descriptiva, on són i en quins hàbitats els ocells a casa nostra. No obstant això, es tractava d'un primer intent que, amb l'aparició del volum *Ocells*, va quedar obsolet de cop i volta.

Els aspectes fenològics comentats en el volum *Ocells* són encara vàlids, a grans trets, per a la majoria d'espècies. Hi ha, és evident, algunes que han canviat els patrons lleugerament, i per a d'altres s'ha precisat una mica més sobre el tema, però s'ha de dir que és sorprenent la rigorositat amb la qual es comenten els patrons fenològics de moltes espècies que, tot s'ha de dir, han estat descrits millor en aquest llibre el 1986 que en alguns llibres comarcals publicats posteriorment durant els 90. La qualitat dels textos és magnífica, amb un treball de recerca evident, revisant la informació que se suposava correcta, posant al dia el que es coneixia. També és evident que molta de la informació, la referent a la distribució i ecologia dels nidificants va ser relativament fàcil de revisar aprofitant la gran feina feta amb l'Atlas. Però no s'ha d'oblidar que el coneixement avifaunístic a Catalunya a la primera meitat dels 80 era encara un edifici en construcció, on sovint hi havia dades inusuals o poc creïbles, fruit del desconeixement d'ornitòlegs que, en fase de formació o simplement sense contacte amb la poca gent que controlava més, arrossegava certs defectes. La revisió feta al volum *Ocells* va ser molt acurada, ja que en temes avifaunístics –dades puntuals fora de la fenologia coneguda, ocells rars o escassos, etc.- tot és probable en teoria i, per tant, fer una primera obra on es

destríes el gra de la palla va ser realment una feina important i exigent.

Per als ornitòlegs dels 80 aquesta obra va suposar un marc de referència en què poder basar el coneixement de l'ornitologia de camp, especialment els temes fenològics i les distribucions (els mapes, molt bons, mostraven zones del litoral mediterrani ibèric que no havien estat encara mapejades en un sol llibre amb un coneixement contrastat). La seva aparició va motivar crítiques elogioses en revistes com *Ardeola*, on Manuel Fernández Cruz, un dels pesos pesants de l'anellament a Espanya llavors, va fer un elogi encès de l'obra, lamentant que a Espanya no hi hagués cap obra d'aquest estil i qualitat. Tampoc no hem d'oblidar que, tot i ser un volum d'una enciclopèdia, es tracta d'una obra que ha aconseguit vendre a Espanya uns 30.000 exemplars, xifra només superada, encara avui dia, per l'enciclopèdia *Fauna*, de Félix Rodríguez de la Fuente.

No obstant això, amb els canvis radicals viscuts en l'ornitologia de camp durant els anys 90, amb l'aparició de noves guies de camp, una explosió de nous llibres en pocs anys, una major oferta en l'accés a l'òptica, i en general un augment del nivell de vida, es va

propiciar una popularització de l'ornitologia de camp entre els més joves que, només 10 anys després, havien canviat totalment els *modus operandi*, el nombre de registres ornitològics, els tipus d'associacions i la manera de relacionar-se entre els ornitòlegs –s'havia arribat, per fi, al saludable moment en què et podies trobar amb ornitòlegs sense que sabessis qui eren-, de forma que l'ornitologia de camp a Catalunya va canviar per sempre més, de manera molt positiva. Malauradament, en aquesta petita revolució, molta de la gent més jove no ha conegut aquest llibre, o no ha arribat ni a usar-lo, quan sí que ha destinat recursos en binocles, telescopis i guies de camp. Seria recomanable que, per resoldre qüestions concretes, molts dels més joves consultessin el volum *Ocells* abans d'enviar un missatge a una llista d'internet! Com passa sovint, algunes coses que es creu que no se saben, potser sí que es coneixen i fins i tot estan publicades. Valguin, per tant, aquestes línies per recordar una obra que, avui dia, encara és útil i actual. Han passat 20 anys des que va sortir, però encara hauria de ser consultada pels ornitòlegs actuals.

PROJECTES

Marcatge i seguiment dels voltors *Gyps fulvus* a la serra de Sant Gervàs (Tremp)

L'Ajuntament de Tremp ha impulsat un estudi per obtenir diferents dades sobre els voltors del municipi. A part de la difusió i conservació dels rapinyaires es vol obtenir dades que ajudin al maneig de l'espècie com ara determinar la dispersió dels ocells i el possible intercanvi d'individus que pugui haver amb altres nuclis reproductors.

Al Pallars Jussà hi ha una abundant representació d'ocells rapinyaires. L'existència d'hàbitats adients i d'unes determinades condicions ecològiques i de poblament humà fan possible la presència d'espècies com ara l'Àguila daurada *Aquila chrysaetos*, l'Aufrany *Neophron percnopterus*, el Milà negre i el reial *Milvus migrans* i *M. milvus*, el Trençalòs *Gypaetus barbatus* o el Voltor *Gyps fulvus*, entre altres. A aquesta llista d'espècies s'haurà d'afegir en un futur immediat el Voltor negre *Aegypius monachus* a partir del projecte de reintroducció a la Reserva Nacional de Caça de Boumort i a la Reserva d'Alinyà, el qual permetrà establir una població mínima d'aquesta espècie al Pirineu català. Així, la comarca del Pallars Jussà i molt especialment el municipi de Tremp serà, juntament amb Sierra Morena (Andalusia), l'únic lloc d'Europa on es podran veure les quatre espècies de voltors ibèrics.

A Catalunya el Voltor té dos nuclis reproductors, d'una banda, la població meridional, ocupa el massís dels Ports. D'altra hi ha la població septentrional, a les muntanyes del Pirineu i Prepirineu, a les comarques de l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, el Berguedà, la Noguera, Solsonès, el Pallars Sobirà i, especialment, el Pallars Jussà, on nien 217 parelles, atenent el darrer cens. D'aquestes darreres, 50 fan niu a la serra de Sant Gervàs (Tremp).

El Voltor és capaç d'ocupar diferents ambients, sempre que tinguin els requeriments tròfics coberts. La seva condició d'ocell carronyaire el fa molt vulnerable davant l'ús de verins, juntament amb el Trençalòs i l'Aufrany. A més, les col·lisions amb esteses elèctriques i

els camps eòlics representen un altre factor important a tenir en compte en la conservació de l'espècie. Amb tot, aquesta espècie ha experimentat una remuntada dels seus contingents fins a fer-se una espècie relativament abundant en determinats indrets. Tant, que caldria estudiar quin és el grau d'interferència amb unes altres espècies i en especial amb el Trençalòs, espècie amb qui podria competir per l'espai a l'hora de fer niu. Aquest factor s'hauria de tenir present a l'hora de considerar la quantitat de voltors que pot suportar el Pirineu sense detriment de l'èxit de la conservació d'altres espècies.

Des de l'Ajuntament de Tremp ja fa temps que es treballa, amb una aliança estratègica amb la Fundació Territori i Paisatge de Caixa de Catalunya, en la conservació d'aquests ocells com un dels recursos naturals més importants del municipi. "La Vall dels Voltors" és la marca i moltes les actuacions que giren al voltant d'aquest concepte. Amb

l'argument dels voltors l'Ajuntament de Tremp ha dissenyat rutes de senderisme i observació d'aus, ha posat en marxa el Casal dels Voltors al nucli de Torre de Tamúrcia des d'on es pot accedir a materials didàctics sobre aquests ocells, ha muntat i mantingut un canyet, ha realitzat experiències de divulgació i per mitjà de la instal·lació de càmeres al canyet i a un niu artificial s'ofereix al públic la possibilitat d'observar aquests i altres carronyaires des del Casal dels Voltors o per internet, des de la pàgina de l'Ajuntament de Tremp.

Hores d'ara l'Ajuntament es planteja fer una nova actuació que permeti obtenir dades sobre els voltors que nien i s'alimenten principalment a la serra de Sant Gervàs. A partir dels ocells que s'alimenten al canyet es pretén obtenir diferents dades sobre els voltors del municipi. Els objectius del projecte que ara es planteja es distribueixen en dos eixos, un de recollida de dades que ajudin al maneig de l'espècie com ara deter-

GACO

minar un mapa de la dispersió dels ocells joves i arribar a saber quin és l'ús del territori del municipi que fan els ocells, tot estudiant el possible intercanvi d'individus que hi pugui haver amb altres nuclis reproductors.

L'altra vessant del projecte és de caire divulgatiu, es tracta d'implicar els visitants i els residents en una activitat de conservació de fauna. Per això es posaran a l'abast del públic les dades resultants de l'estudi a mesura que es vagin generant per tal de reforçar la feina feta fins hores d'ara sota el títol genèric de 'la Vall dels voltors' amb continguts pràctics i major possibilitats de participació del públic visitant. L'objectiu bàsic d'aquesta part del projecte és contribuir al desenvolupament socioeconòmic de la comarca. Ho hem de tenir present, sense un Pallars poblat i una ramaderia activa no podem

mantenir les poblacions de voltor, aufrany ni trencalós.

Els resultats, de moment, són engrescadors. Aquest primer any s'han anellat un total de 62 voltors amb anelles de PVC, amb 56 adults i 6 joves de l'any. A partir del muntatge d'una trampa tipus *walk-in trapp* que va fer el Grup d'Anellament l'Albufera, que ja tenia experiència en aquesta mena de captures, vam rebre una gran resposta i van ser

David Fajardo

moltes les posteriors contribucions de voluntaris que han anat passant per Torre de Tamúrcia per col.laborar en el projecte. Finalment vam tenir la sort de comptar amb el Grup d'Anellament de Calldetenes que van realitzar els marcatges dels voltors l'octubre d'aquest any.

Pel que fa a lectures, tot apunta que aviat tindrem resultats ben interessants sobre els moviments dels ocells marcats. Hores d'ara s'ha comunicat la presència d'un dels voltors amb anella de PVC a la comarca veïna de l'Alta Ribagorça.

Ara es plategen nous reptes per a aquest projecte que no s'atura aquí. D'una banda cal continuar amb els marcatges, segurament amb la incorporació de l'ús de noves marques especials que ens donaran més informació sobre dispersió, com ara les marques alars. D'altra banda cal fer un esforç de divulgació del projecte en un públic tan ampli com sigui possible. I aquí entra tothom, ajudant en les tasques d'anellament, però també amb les lectures d'anelles i en l'aportació de dades.

La vostra ajuda és, doncs, imprescindible. Qualsevol lectura d'anelles que realitzeu la podeu trasmetre a l'oficina de l'ICO (ico@ornitologia.org). Igualment us hi podeu adreçar per obtenir informació sobre jornades d'anellament i d'altres activitats que s'aniran programant al voltant de l'estudi dels voltors de Tremp.

CARLES SANTANA i JOSEP ÀNGEL ALERT
recursosnaturals@ajuntamentdetremp.com

Oryx

La botiga de l'amant de la natura

La millor llibreria de natura amb més de 6.000 títols nacionals i de l'estranger: Poyser, Academic Press, Helm, Pica Press, OUP, CUP, Lynx, Collins, MacMillan, Willmann Bell, BTO ... Òptica terrestre i complements de Swarovski, Kowa, Leica, Nikon, Opticron, Optolyth, Bushnell, ... I tot el necessari per al naturalista de camp: ornitologia, entomologia, botànica, astronomia, menjadores de jardí, caixes niu per a diferents espècies. NOVA SECCIÓ D'ANELLAMENT: pèsols, balances Tanita, alicates Lambournes, regles, peus de rei, xarxes, etc.

NOU CATALOG 2003
Demana'l gratuïtament

c/ Balmes, 71
 08007 Barcelona
 Tel.: 93 418 55 11
 Fax: 93 418 81 17
oryx@weboryx.com
www.weboryx.com

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica ornitològica Octubre- Desembre 2006

Les espècies detectades durant el darrer trimestre d'any no van arribar al volum i raresa d'anys anterior, però sí que es van produir diverses observacions d'interès, així com algunes citacions d'ocells 'estivals' en l'hivern en què varen començar els treballs de l'atles dels ocells hivernants a Catalunya.

Octubre

A la desembocadura de la Tordera, Blanes, hi havia tres exemplars d'**Oca egípcia** *Alopochen aegyptiaca*, almenys dos d'ells adults, el dia 5. Més al sud, al delta del Llobregat, un **Morell xocolater** *Aythya nyroca* es va deixar veure entre cal Tet i la riera de Sant Climent almenys entre els dies 14 i 27. El primer **Èider** *Somateria mollissima* de la tardor va ser citat al Fangar, delta de l'Ebre, el dia 12. Molt interessant resulta la citació de **Baldriga capnegra** *Puffinus gravis*, entre una i dues milles davant de Premià de Mar citada el dia 7. L'espècie no apareix cada any a les costes mediterrànies ibèriques i resulta excepcional més cap a l'est del nostre mar. Tot just el dia 24.10.2006 se citava la primera per a Grècia. Al delta de l'Ebre, el presumible híbrid entre **Martinet dels esculls** i **blanc** *Egretta gularis x garzetta* va ser vist un altre cop prop de la Tancada el dia 31. El dia 22 es va veure un **Esparver d'espatlles negres** *Elanus caeruleus* als camps de la Ricarda, delta del Llobregat. Durant la primera meitat del mes es van citar **falcons de la reina** *Falco eleonora* almenys en quatre indrets a l'est del país: el dia 3 a Sant Fost de Campsentelles, Vallès Oriental; el dia 4 a Collserola, Barcelona, el dia 10 als aiguamolls de l'Empordà i el dia 13 a Ventalló, també a l'Alt Empordà. El dia 20 es va citar una femella de **Falcó camaroig** *Falco vespertinus* a Campllong, Gironès. Mentre la **Polla blava** *Porphyrio porphyrio* sembla cada cop més escassa al Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, és més abundant i estesa als deltes del Llobregat i de l'Ebre, i dos exemplars es van veure a l'estany d'Ivars, Urgell, el dia 15 i un més va ser localitzat el dia 2 a la Sèquia Major de Salou,

Cornella emmantellada
Corvus corone cornix

Vila-seca, Tarragonès, on és molt rara. Molt a prop, a la platja dels Prats, encara es van veure els dos juvenils de **Territ pectoral** *Calidris melanotos* que havien arribat a la zona el dia 26 de setembre i que restaren a l'àrea fins el dia 2 d'aquest mes. A banda d'aquests dos exemplars, es va veure un altre juvenil a la maresma de les Filipines, delta del Llobregat, Barcelona durant una estona del matí del dia 10 i als Aiguamolls de l'Empordà hi van restar dos juvenils més entre el 4 i el 12, el 3r i 4rt de la temporada tardoral al parc ja que un d'ells va arribar el mateix dia 4, mentre que el segon ja era present a la zona des del 26 de setembre. Al delta de l'Ebre, per la seva banda, el dia 7 va aparèixer un **Territ becadell** *Limicola falcinellus* al Goleró. Gràcies a l'atenció dels esforços observadors de gavines i gavians tarragonins, entre els dies 2 i 3 es va descobrir un adult de **Gavià argentat de potes roses** *Larus argentatus* al port

de Tarragona. Més novedosa i sorprenent va ser una altra citació de l'estany d'Ivars, a l'Urgell, on el dia 27 es van veure i fotografiar dos **xatrac bengalis** *Sterna bengalensis*, tot just després de la citació d'un exemplar de la mateixa espècie a Osca l'agost anterior. El dia 20 es va veure una **Piula grossa** *Anthus richardi* al ja habitual indret dels erms de la Tancada, delta de l'Ebre. A la Cerdanya, a l'ermita de Quadres d'Isòvol, se citaven quatre exemplars tot just dos dies després, el 22.

Les campanyes d'anellament en curs van produir als estanys de Palau, al Parc Natural Aiguamolls de l'Empordà, la captura i anellament d'una **Boscarla dels arrossars** *Acrocephalus agricola* el dia 9. Un ocell migrant va ser trobat exhaust a prop del balcó del Mediterrani, a la ciutat de Tarragona, el matí del dia 2 i va resultar ser un **Tallarol xerraire** *Sylvia curruca*. L'ocell es va recuperar després d'una estona de descans i es va poder alliberar sense més novetat. Dos anellaments de molt d'interès del mes van ser els d'un **Mosquiter de doble ratlla** *Phylloscopus inornatus* el dia 26 a l'illa de Buda, delta de l'Ebre i el d'un **Mosquiter fosc** *Phylloscopus fuscatus* anellat al Canal Vell, també al delta de l'Ebre, el dia 17. De sorpresa per als autors va ser la citació d'un **Estornell rosat** *Sturnus roseus* de primer hivern, vist al delta del Llobregat el dia 22, el mateix dia de l'esparver d'espatlles negres. Més al nord, el mateix dia 22, dos **Sits blancs** *Plectrophenax nivalis*, es van veure a la gola del Fluvià al Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà

Novembre

El dia 6 va arribar una **Oca de collar** *Branta bernicla* a la badia del Fangar, al

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

delta de l'Ebre, on la temporada anterior i fins ben entrada la primavera s'havia observat un grupet d'ocells. El **Morell xocolater** de la riera de Sant Climent, al delta del Llobregat, va ser vist un altre cop el dia 20. Una espectacular concentració de baldrigues es va donar davant el cap de Creus el dia 19, amb 2358 **baldrigues mediterrànies** *Puffinus yelkouan* i 951 **balears** *Puffinus mauretanicus*, amb seguretat prop d'un 10%, potser més, de la població mundial estimada d'aquesta espècie acompanyades de dues **baldrigues cendroses** *Calonectris diomedea* un pel tardanes. Un dia abans se n'havia vist una altra a la Tordera. Al delta de l'Ebre, continuava per la Tancada el **martinet híbrid**, el qual es va tornar a veure el dia 25. A la punta de la Banyà, i en el decurs d'un cens de gavines corses, el dia 8 es va detectar un **Flamenc nan** *Phoenicopterus minor* el qual,

en principi, no havia estat censat dies abans quan es van comptabilitzar 8500+ **flamencs** *Phoenicopterus roseus*, fet que podria indicar que fos un individu diferent dels tres que s'havien observat la primera meitat de l'any. El darrer **Territ pectoral** de la tardor es va veure el dia 11 als arrossars del Fondo de Llitera, al Segrià. Per contra, el dia 27 va aparèixer una gairebé regular **Siseta cendrosa** *Xenus cinereus* al Fangar, delta de l'Ebre. Poc es va saber d'una sorprenent citació d'una **Xivitona maculada** *Actitis macularius*, fotografiada durant aquest mes al riu Llobregat, presumiblement al Bages, però de la qual malauradament els autors no en van voler donar cap mena de detall. A Tarragona, l'adult de **Gavià argentat de potes roses** continuava al port el dia 5, mentre que a finals de mes, el 28, es va trobar un 2n hivern a Vilanova i la Geltrú. El dia 19 es van fotografiar 3 exemplars de **Gavotí** *Alle alle* davant les platges del delta del Llobregat. El dia 30 es van veure dues **piules grosses** al mas Trencat, als aiguamolls de l'Empordà i el dia 25 s'havia detectat ja una altra al del-

ta de l'Ebre, a la badia del Fangar. També al delta, el dia 4 es va anellar al Canal Vell un **Tallarol xerraire**, el dia 20 un **Mosquiter Ibèric** *Phylloscopus ibericus*, a Buda i el dia 30 un **Mosquiter comú siberià** *Phylloscopus collybita tristis* també a Buda. Al Baix Empordà, a Sobrestany, prop de Bellcaire, es va veure una **Cornella emmantellada** *Corvus (corone) cornix* els dies 19 i 20, que restaria a l'àrea fins el mes entrant.

Mosquiter fosc
Phylloscopus fuscatus

Marc Olivé

Desembre

El **martinet híbrid** de la Tancada es va deixar veure de forma intermitent a principis de mes. L'exemplar d'**Oca de collar** va restar al Fangar tot el mes, mentre que el dia 19 es van detectar a la mateixa zona dos **èiders**. El dia 22 es va observar una **Calàbria grossa** *Gavia immer* a la platja de Vila-seca. El dia 29 a la badia de Roses es va detectar un **Cabussó orellut** *Podiceps auritus* que estava, sorprenentment, en plomatge d'estiu. A Bellvis-els Arcs, Lleida, el dia 27 es va veure una **Polla pintada** *Porzana porzana*, al riu Corb. Al delta de l'Ebre, el dia 10 es va detectar un **Escuraflascó becgròs** *Phalaropus fulicarius*. A Tarragona, l'adult de **Gavià argentat de potes roses** es va deixar veure diferents dies durant tot el mes i fins el dia 31. A partir del dia 23 se li va afegir un primer hivern, que també va restar fins el dia 31. Abans, el dia 11, es va veure un adult a prop del Canal Vell, delta de l'Ebre. A Tarragona, es va fotografiar un gavià de primer hivern amb caràcters de **Gavià caspi** *Larus cachinnans*, el dia 25, la identitat

del qual va portar interessants discussions sobre la variabilitat d'aquesta espècie en comparació amb *fuscus* i *michahellis* i sobre el valor que pot tenir un nombre limitat de fotografies davant l'observació en directe al camp. El final del mes, no se sap si en relació amb les inusuals altes temperatures a la costa, i boira a l'interior, va dur diferents observacions d'ocells estivals encara al país i citacions d'espècies poc freqüents fora dels seus indrets habituals.

Així, els dies 23 i 24 es va veure una **Calàndria** *Melanocorypha calandria* a l'estany de Palau, aiguamolls de l'Empordà on el dia 16 i 17 s'havia detectat un primer hivern de **Cuereta groga** *Motacilla flava* encara més sorprenentment acompanyada d'un primer hivern de **Cuereta citrina** *Motacilla citreola* que va ser vista i fotografiada al Matà i que va restar del dia 14 fins ben entrat el 2007. El nom-

bre de citacions de **Piula grossa** es va estendre a diferents localitats de l'est: el dia 9 hi havia un exemplar com a mínim (possiblement més) a Sils, la Selva; el dia 6 n'hi havia 4 (dos el 10.12) als Aiguamolls de l'Empordà i entre els dies 20 i 23 se'n va veure una en un altià prop de Cadaqués, al Parc Natural del Cap de Creus. El dia 31 un ocell restava al delta de l'Ebre. Va resultar molt interessant la citació de 2 exemplars primer i 15 després de **Mallerenga de bigotis** *Panurus biarmicus* els dies 23 i 24 a l'estany de Palau, als aiguamolls de l'Empordà, quantitat força remarcable sobre tot si tenim en compte que l'estat de conservació d'aquesta espècie a Catalunya fa que es trobi en un cert perill d'extinció. Per últim, la **Cornella emmantellada** del Baix Empordà seguia el seu periple per la comarca i el dia 7 es va veure als aiguamolls de Pals, d'on es va desplaçar cap a l'oest a Verges, on romania el dia 23 en companyia de sis **cornelles** *Corvus corone*.

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

Pedrocchi, V. & Oro, D. 2005.

Pla de recuperació de la gavina corsa a Catalunya. Biologia i conservació

Documents dels Quaderns de medi ambient, núm. 12. Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient i Habitatge, Barcelona.

Amb el present número 12, es dona continuïtat a la col·lecció Documents dels Quaderns de Medi Ambient, sèrie editada pel propi DMAH amb l'objectiu donar a conèixer les espècies més amenaçades de Catalunya i els seus plans de conservació.

El llibre està organitzat en tres seccions: coneixements, actuacions, i documents legals que protegeixen la gavina corsa. Així mateix s'inclou el decret 259/2004 de 13 d'abril, pel qual es declara la gavina corsa espècie en perill d'extinció i s'aproven els plans de recuperació d'aquesta i altres tres espècies més (el bitó, el samaruc i el fartet).

La primera part comença amb una detallada introducció sobre les gavines del món. En aquesta part hi he trobat alguns errors, per exemple la figura 1 parla de *L. scoresbii*, quan en realitat l'espècie representada és *L. dominicanus*. Segueix amb una introducció de les gavines a Catalunya, on degut a que el document base va ser redactat ja fa algun temps, malauradament hi ha dades quantitatives no actualitzades. D'altra banda, el lector pot quedar sorprès de l'excessiva importància que en aquest apartat se li ha donat a les observacions de les espècies accidentals, ja que aquestes ocupen més o menys la meitat de l'extensió del total del capítol i, en canvi, gairebé no es comenta res sobre la evolució demogràfica de les espècies més comunes, de les quals es disposa d'abundant informació d'interès.

La segona part és la dedicada pròpiament a la gavina corsa i és aquí on es posa de manifest la gran quantitat i qualitat d'informació disponible sobre aques-

ta espècie. És molt satisfactori veure els magnífics resultats que s'han derivat del treball rigorós i sistemàtic que s'ha dut terme des dels anys 80 i cal felicitar tots els que hi han estat implicats i felicitar-nos perquè precisament gracies a ells la gavina corsa és un dels ocells marins més ben estudiats i coneguts del món. En aquest capítol s'haurien de citar moltes persones, però no puc pas deixar de mencionar Daniel Oro, un dels autors del present llibre, figura cabdal en l'estudi d'aquesta espècie. Com a conseqüència, es pot veure que la gavina corsa és un ocell carregat de rècords. Cal remarcar especialment la sèrie ininterrompuda de dades de més de 20 anys de censos totals de la població nidificant (ara ja són 27) i de dades sobre l'èxit reproductor de la colònia del delta de l'Ebre des de 1988. Així mateix, tot i que queda poc reflectit en el llibre, cal valorar el desenvolupament d'un programa de marcatge iniciat el 1988, encara en actiu, i l'ingent esforç per potenciar els controls visuals; tots dos aspectes han donat com a resultat que aquesta gavina sigui l'espècie més anellada i amb més recuperacions de Catalunya. En fi, una munió de dades en quantitat i qualitat que han permès estudis molt aprofundits i innovadors sobre la dinàmica poblacional d'aquest ocell. Dit això, es troba a faltar informació més detallada sobre la seva biologia i necessitats més enllà de les colònies, si tanmateix tenim en compte que existeixen moltes i bones dades sobre com aquesta espècie utilitza els recursos marins i pesquers i es coneixen bé els seus moviments gracies als marcatges convencionals i el seguiment mitjançant radioemissors.

També resulta molt interessant la documentació dels efectes dels depredadors

sobre la dinàmica de la colònia, i és important adonar-se que els efectes poden variar força segons els depredadors i els anys, com demostren els casos del toixó el 1994, o la guineu el 1999. En aquest apartat però, al meu entendre, la explicació sobre la disminució de l'impacte de presència de la guineu a la colònia del delta de l'Ebre i els efectes beneficiosos de la seva predació sobre les gavines són molt discutibles i en el llibre no estan gens fonamentats. Així mateix, l'anàlisi de l'efecte de les vedes pesqueres és també discutible: no es tracta pas d'eliminar-les i contraposar la conservació de la gavina a la dels estocs pesquers com sembla indicar el text, sinó de fer les vedes en el moment adequat per conservar els estocs pesquers i afectar el mínim possible a la gavina, la qual cosa no és precisament el que s'ha fet.

En resum, un llibre on el lector trobarà una part significativa de l'abundantíssima informació publicada sobre aquesta gavina, així com un resum de les actuacions realitzades per a la seva conservació. Esperem que aquest cas de gestió associat a la inversió en recerca bàsica seriosa serveixi com a model al país. Potser no és per casualitat que la gavina corsa sigui l'ocell aquàtic amenaçat amb un increment demogràfic més notable del qual tenim notícia.

ALBERT MARTÍNEZ

OBITUARI

Paul Géroutet (1917-2006), un mestre en les diverses accepcions de la paraula

El passat 23 de novembre a l'edat de 88 anys, va morir a Ginebra l'ornitòleg suís Paul Géroutet. El seu amic Michel Terrasse, actual vicepresident de la *Mission rapaces de la Ligue pour la protection des oiseaux* (LPO) titulava la seva necrològica al diari *Le Monde* amb una frase expressiva: *Son simple nom est mythique pour des générations d'amoureux des oiseaux*.

Nascut a la Suïssa francòfona el 13 de desembre de 1917, en Paul Géroutet era mestre de professió, i autodidacte en el tema del coneixement dels ocells, passió que va convertir en l'activitat principal de la seva vida. Tenia dues qualitats importants: primmirat tant en l'observació dels detalls de morfologia com dels costums dels ocells, i facilitat per a l'escriptura i la divulgació ornitològica. Mitjançant sobretot les seves publicacions, on com diu Terrasse barrejava rigor científic i poesia, va jugar un paper important en la formació i suscitant de vocacions de l'ornitologia moderna no solament a Suïssa, França, Bèlgica i àrees francòfones, sinó també a d'altres països com a casa nostra. Aquí ha estat conegut sobretot pels seus llibres de l'editorial Delachaux et Niestlé: *Les passereaux*, *Les Palmipèdes*, *les Rapaces diurnes et nocturnes d'Europe*, etc. Per als aficionats als ocells espanyols fins a mitjans dels anys vuitanta eren de lectura obligada complementant les guies de camp, en especial en els temes relatius als passeriformes.

En Paul Géroutet fou un dels fundadors del FIR (Fonds d'Intervention pour les Rapaces), una de les primeres associacions europees de protecció d'ocells. En Terrasse diu d'ell que era alegre, divertit, humanista, d'una lucide-

Bertrand Posse / Nos Oiseaux

sa i humilitat fora del corrent, i que li confià que el deure de la seva vida havia estat la protecció de la natura. Paul Géroutet va visitar Espanya diversos cops. En concret va anar al delta de l'Ebre els anys 1953, 1961, 1970 i 1990. També visità altres indrets de Catalunya, com la Costa Brava o la timoneda d'Alfès (la primera meitat de maig de 1990). A més del Principat, col·lectà observacions faunístiques relatives al Rosselló, el País Valencià i les Balears, algunes de les quals publicà a *Ardeola*, i també a *Nos Oiseaux*. Aquesta darrera és una revista d'ornitologia francòfona de la qual ell fou ànima i redactor en cap durant més de 55 anys, i on barrejades dins d'altres treballs generals apareixen també observacions ornitològiques d'aquí.

No vaig conèixer personalment Paul Géroutet, però durant la primera meitat dels anys vuitanta vaig mantenir una petita i simpàtica relació epistolar, promoguda pel nostre amic comú, el poliglota Paul Isenmann, ornitòleg professional vinculat a la Camarga i a Montpeller. Jo funcionava com a virtual

corresponsal ornitològic pel NE d'Espanya i també com a fornidor d'adreces i contactes amb altres ornitòlegs ibèrics que Géroutet em demanava de tant en tant. Encara recordo (la carta original es va perdre en una de les meves mudances) una de les cartes més llargues relatives a dades sobre l'expansió de l'èider pel Mediterrani espanyol, informació que publicà després en un article a *Nos Oiseaux*. Li vaig escriure en francès, però ni a màquina ni amb ordinador, sinó a mà, text i dades. La resposta fou també manuscrita, amb una lletra menuda, atapeïda, ordenada i bonica, com li escau a un mestre d'escola, que a més a més era suís. Allà va fer una llarga defensa aferrissada de les cartes manuscrites enfront de l'ordinador, agraint-me que formés part del col·lectiu aimant d'aquesta arrelada varietat epistolar. És curiós que ho digués en uns anys on a Espanya es considerava de bona educació d'escriure les cartes a màquina per afavorir la facilitat de lectura. Jo en canvi no ho havia fet no per pertinença a l'hipotètic col·lectiu "antimàquina" on se situava Géroutet, sinó segurament per rapidesa i comoditat meva, però evidentment no vaig voler defraudar el mestre explicant-li la realitat. Curiosament avui dia, on a les empreses i algunes institucions les cartes (d'ordinador) les escriuen les secretàries, es tornen a apreciar les cartes manuscrites. Paul Géroutet entenia la realitat catalana i en les seves cartes en el lloc del país o estat corresponent posava *Catalogne*. Finalment també col·laborà al coneixement i difusió de la nostra avifauna facilitant com a editor que es publicués a *Nos Oiseaux* el comentari bibliogràfic (molt bo i favorable) sobre la publicació del primer atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra.

